

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSTYRELSEN

Antirasismi vapaan sivistystyön oppilaitoksissa

Anne Kolehmainen
Erityisasiantuntija
1.11.2023

”Syrjinnän torjuminen ei ole mielipideasia, vaan lakisääteinen velvollisuus johon viranomaisten, koulutusten järjestäjien ja työnantajien on yhdenvertaisuuslainsäädännön nojalla tartuttava.

Tämän velvollisuuden täyttämiseksi **viranomaisten on etsittävä keinoja tunnistaa, ennalta ehkäistä ja torjua rasismia** ja syrjiviä käytäntöjä sekä yleisesti yhteiskunnassa että omassa toiminnassaan.”

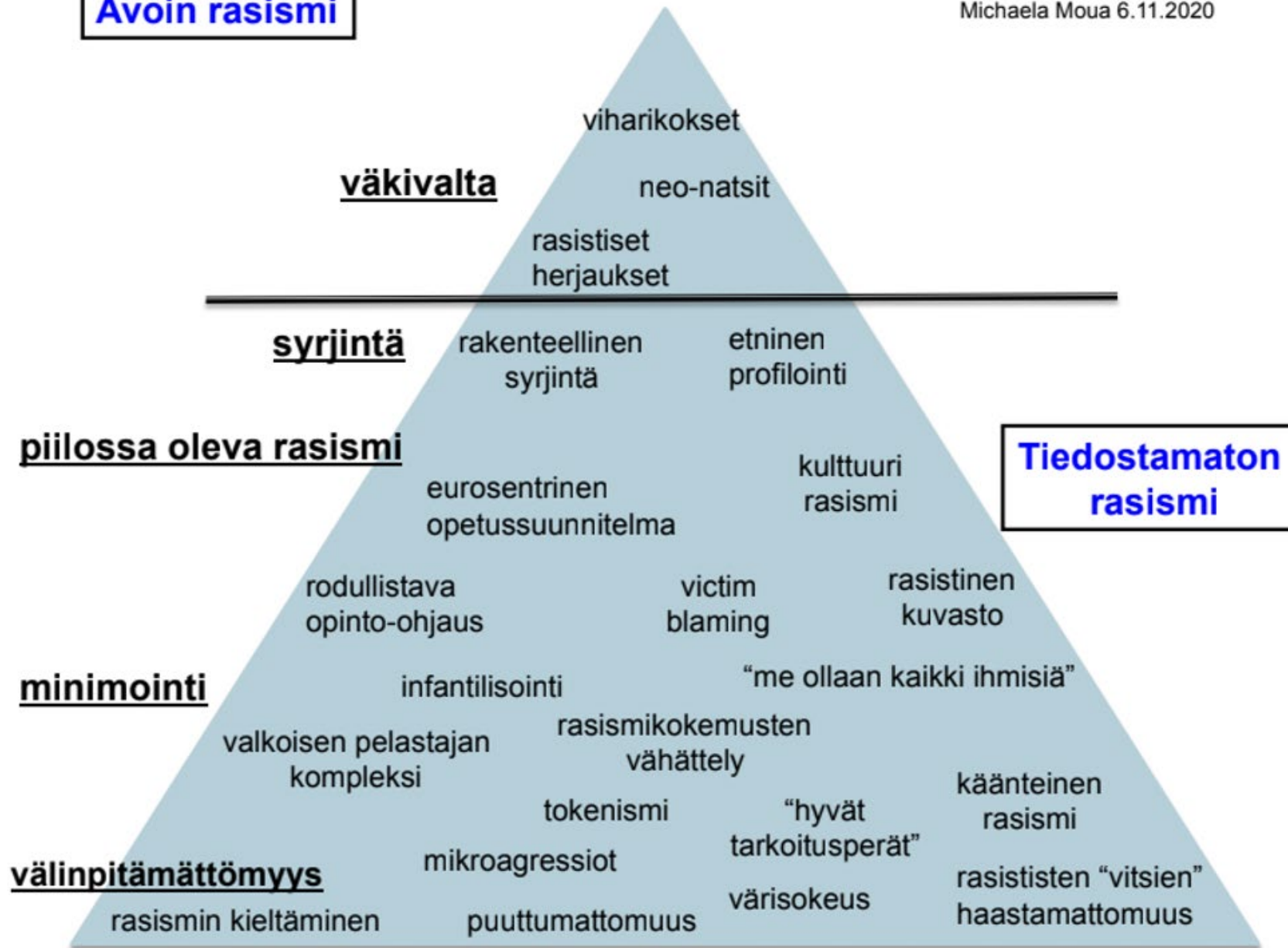
Oikeusministeri Anna-Maja Henriksson, Yhdenvertainen Suomi - Valtioneuvoston toimintaohjelma rasismin torjumiseksi ja hyvien väestösuhteiden edistämiseksi, 2021

Mitä on rasismi?

Rasismi

”Rasismi on **systemi**, jossa politiikka, institutionaaliset käytännöt, kulttuuri ja muut normit ylläpitävät **rodullistettuja** yhteiskunnallisia valta-asetelmia. Se on osa sosiaalisia, taloudellisia ja poliittisia järjestelmiä, joissa kaikki ovat osana.

Rasismi voi näyttäytyä eri yhteiskunnan alueilla esimerkiksi yksilöiden ja ryhmien välisenä tahallisenä tai tahattomana ennakkoluuloihin ja pelkoihin perustuvana **rodullistavana käytöksenä tai rakenteissa**, kuten työelämässä, koulutuksessa ja palveluissa olevina syrjivinä toimintatapoina ja prosesseina, joissa organisaatiot, yritykset, laitokset ja virastot syrjivät joko välittömästi tai välillisesti tiettyjä ihmisryhmiä.”

KONSERVATIIVINEN DISKURSSI

- "Toisia" tulee opettaa maan tavoille
- Maahanmuuttaneet ja muut ei-valkoiset ihmisiä, joita tulee integroida länsimaiseen kulttuuriin
- Kulttuuriset erot nähdään pysyvinä ja sisäsyntyisinä

LIBERAALI DISKURSSI

- Monikulttuurisuus rikkautena, mutta ei pureuduta valtarakenteisiin
- Ei huomioi "rotua", hiljentää rasismien kokemukset
 - Äänessä usein etuoikeudet ja normiin kuuluvat
 - Mahdollistaa mukavuusalueella pysymisen

KRIITTINEN DISKURSSI

- Huomioi vallan, normit ja etuoikeudet
- Pureutuu prosesseihin, joissa "Toista" tuotetaan
- Kulttuuria ei ylikorosteta, se nähdään dynaamisena ja muuttavana
- Purkaa vastakkainasettelua
- Monikulttuurisuuskasvatus koskettaa kaikkia

“Attempts to understand race should not be geared towards knowing **what race is, because such attempts often work against the conception of **race as socially constructed.** Rather, priority should be given to understanding **what race does.**”**

(Amikeng A. Alemanji (2016): Lentin, 2015)

Rasismin muodot

- **Rasismi arjessa/vuorovaikutuksessa:** Henkilöiden tai ryhmien välillä tapahtuvat teot ja sanat. **Mikroaggressiot** ovat hyvä esimerkki arkipäivän rasismista. Mikroaggressioilla takoitetaan näennäisesti harmittomia kommentteja tai tekoja, joihin kuitenkin sisältyy rasistinen ennako-oletus.
- **Rakenteellinen rasismi:** Rakenteellisella rasismilla tarkoitetaan rasistista syrjintää yhteiskunnan rakenteissa, kuten organisaatioissa, laissa tai palveluissa. Usein rakenteellinen rasismi onkin **piilevää ja sitä on hankala tunnistaa.** Rakenteellisuutensa takia rasismia ei voi poistaa etsimällä vain yksilöihin keskittyviä ratkaisuja.
- **Sisäistetty rasismi:** Sisäistetyllä rasismilla tarkoitetaan rasististen uskomusten sisäistämistä. Sisäistetty rasismi johtaa pahimmillaan itsensä vähättelyyn ja jopa omien mahdollisuuksien kieltämiseen.

Katso aiheesta lisää THL:n antirasismikoulutuksessa [Shadia Raskin puheenvuorosta!](#)

Uwa Iduozeen kolumni: Jos törmäät jatkuvasti epätodellisiin tilanteisiin, vika saattaa hyvinkin olla muissa

Epätodelliset kokemukset ovat arkipäivää marginalisoiduille ihmisille – muut eivät huomaa mitään. Jos ihmisen ympäristö vastaa hänen maailmankuvaansa, jotain jää yleensä näkemättä, kirjoittaa Iduozee.

Rasismi vuorovaikutuksessa

<https://yle.fi/a/3-12517725>

Farhia @fariinisokeri · 6. syysk. 2020

Vastauksena käyttäjälle @fariinisokeri

”Mistä olet kotoisin?”

”Missä olet syntynyt?”

”Puhut hyvää Suomea.”

<https://twitter.com/fariinisokeri/status/1302644494404382725>

> Et ole suomalainen.

> Olet ulkomaalainen.

”Annat hyvän kuvan sunlaisistasi.”

”Artikuloit hyvin ottaen huomioon taustasi.”

> Rodullistetut ihmiset / ei-kantasuomalaiset ovat oletetusti huonompia ja tyhmempiä.

5

2

69

https://www.tiktok.com/@princess_aishah/video/7158798219093216517?is_copy_url=1&is_from_webapp=v1&lang=fi-FI

Mä: kun kävelen sairaalan aulassa ja random suomalainen 🇫🇮 mummut ja papat give me the look like miten tää voi olla Sairaanhoidaja täällä

[Katso video, ääni tulee kovalla!](#)

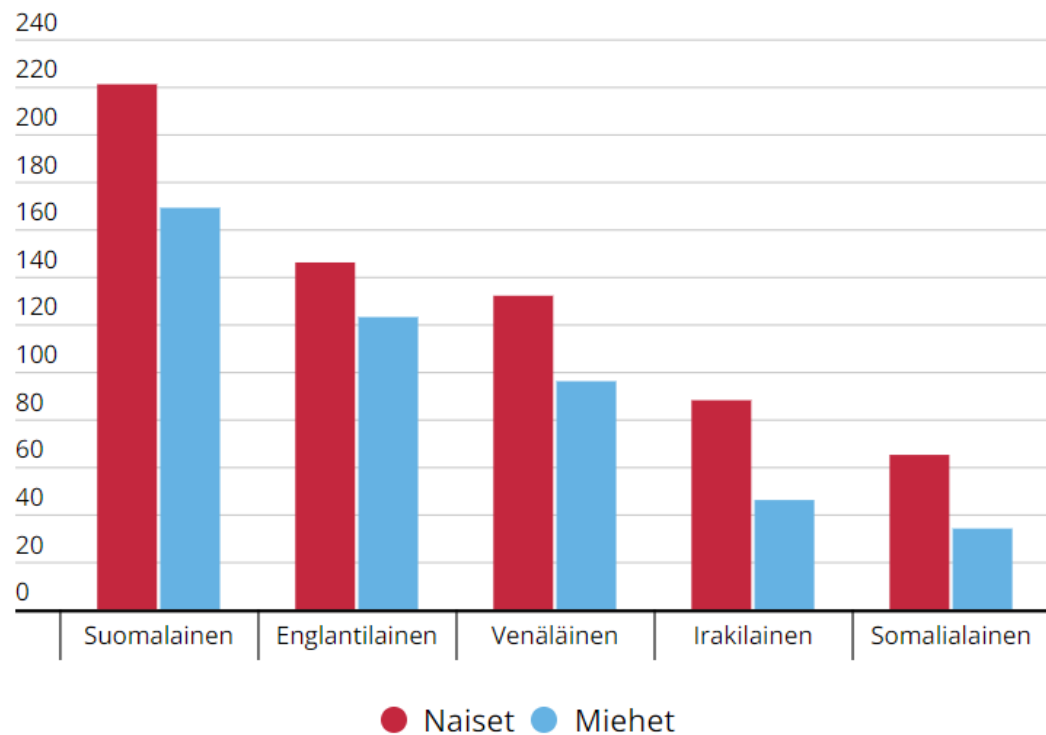
Suomalainen nimi on valtava etu Suomen työmarkkinoilla – tutkija lähetti tuhansia työhakemuksia eri nimillä ja tulokset hätkähdyttävät

Työmarkkinoiden arvojärjestyksen huipulla on suomalaistaustainen nainen ja pohjimmaisena somalialaistaustainen mies.

<https://yle.fi/a/3-11023468>

Työnhakijoiden saamat haastattelukutsut 500 lähetettyä hakemusta kohti

Lähde: When the Name Matters: An Experimental Investigation of ethnic discrimination in the Finnish Labor Market. Ahmad Akhlaq, University of Helsinki, 2019.

Rasismen kitkeminen vaatii jokapäiväistä työtä kouluissakin

Ennakkoluulot kummittelevat myös opettajainhuoneessa. Muiden kuin valkoisten koulutuspolut ovat vielä kapeat, ja vain harva päätyy opettajaksi.

[Etusivu](#) / [Paikalliset](#)

Hakunilalaista isää huolettaa, onko lapsen hyvä käydä koulua, jossa on paljon vieraskielisiä – ”Kuinka yksilöllistä opetusta koulu pystyy antamaan?”

[//www.vantaansanomat.fi/paikalliset/5696961?fbclid=IwAR0qGRwDF16p6R7nAH92ehSwxDLtbF6uJOKyDTpo5j3uRISiYuQYtI](https://www.vantaansanomat.fi/paikalliset/5696961?fbclid=IwAR0qGRwDF16p6R7nAH92ehSwxDLtbF6uJOKyDTpo5j3uRISiYuQYtI)

30/04/2021 - Ihmisoikeudet, Koulu ja kasvatustieteet, Moninaisuus, Rasismi, verkkolehti

Koulussa rakenteellinen rasismi on hiljaista ja piilossa olevaa

Rasismen vaarallisin muoto on rakenteellinen ja näin se vaikuttaa Suomessa – huono-osaisuus voi kasautua läpi elämän

SAAMELAINEN KOHTAA YHÄ RASISMIA SUOMESSA

<https://www.ku.fi/artikkeli/4245254-saamelainen-kohtaa-yha-rasismia-suomessa>

Romaneille rotuerottelu on arkipäivää Suomessa

Suomi on ottanut isoja askelia yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon saralla viime aikoina, mutta romanit ovat yhä suomalaisen rasismien sokea kohta, kirjoittaa Leif Hagert.

<https://www.maaailma.net/nakokulmat/romaneille-rotuerottelu-on-arkipavaa-suomessa>

Sisäistetty rasismi

Meistä tulee lääkäreitä

”Pelkään, ettei joku potilas halua minua lääkäriksi etunimeni takia. Ulkomainen nimi ei tarkoita, etteikö lääkäri kommunikoi suomeksi.”

**Häpeää, itsesytyksiä, masennusta –
toistuvan rasismn vaikutukset
mielenterveyteen voivat olla vakavat**

Toistuvat rasismikokemukset voivat traumatisoida ihmistä sotakokemusten tavoin. Rasismn vaikutusta mielenterveyteen ei kuitenkaan vielä tunneta Suomessa riittävästi. Siksi meille tarvittaisiin lisää rodullistettuja terapeutteja, sanoo terapeutti

Michaela Moua.

<https://areena.yle.fi/podcastit/1-3624466>

Mahadura & Özberkan

▼ NÄYTÄ LISÄÄ

LISÄÄ SUOSIKIKSI

PODCAST

JAA:

<https://www.ruskeattytot.fi/rtmedia/kaikkienkoulu>

Jakso 1: “Suomalaisen koulun kritisoiminen on tabu”

Ruskeat Tytöt
Kaikkien koulu? J1: "Suomalaisen koulun kr...

SOUNDCLOUD

Share

45:42

4.4K

Privacy policy

Ruskeat Tytöt · Kaikkien koulu? J1: "Suomalaisen koulun kritisoiminen on tabu" ja muita poc-oppilaiden ajatuksia

Ensimmäisen jakson aiheena on poc-taustaisten oppilaiden kokemukset koulusta. Keskustelemassa ovat räppäri, kansalaisvaikuttaja **Hassan Maikal**, Feministisen puolueen varapuheenjohtaja ja aktivisti **Pazilaiti Simayijiang** sekä dj **Hamza Al-Razzaq**.

missccheyenne

rfeministit

Alkuperäinen audio

rfeministit @missccheyenne postasi loistavan videon hänen nimensä lausumisesta, kiitos Cheyenne!

•••••

Mun nimi lausutaan näin 🙌

On tärkeää, että me sanotaan toisen nimi oikein, sillä näin me osoitetaan keskinäistä kunnioitusta sekä kunnioitusta toisen itsemääräämisoikeutta eli oikeutta omaan nimeen 🙌👉

Koska oma nimi on kuitenkin tärkeä osa meidän identiteettiä 🙌

Seuraavan kerran, kun kohtaat hankalan nimen, KYSY ROHKEASTI:

“Miten sun nimi lausutaan?”

Kysy, kuuntele ja toista.

On aina parempi rohkeasti kysyä, miten toisen nimi lausutaan sen sijaan, että lähtee arvuuttelemaan ja sanoo nimen vielä väärin 🙄👉

evekulmala ja 684 muuta tykkäävät

MAALISKUU 20, 2022

Lisää kommentti...

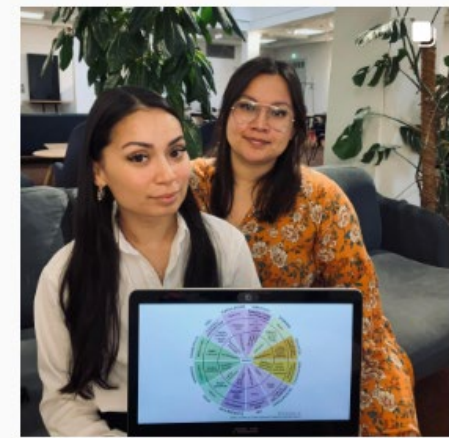
Julkaise

Katso video!

<https://www.instagram.com/p/CbVK7XpwRZ/>

<https://www.instagram.com/mixedfinns/?hl=fi>

<https://www.mixedfinns.fi/>

mixedfinns

Seurataan ▾

Lähetä viesti

202 julkaisua

10,8 t. seuraajaa

174 seurannassa

MIXED FINNS | YHTEISÖ MIXED-SUOMALAISILLE

Koulutus

🗨️ Faktoja & kokemuksia

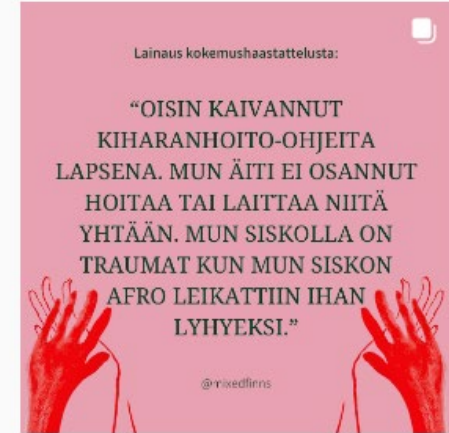
📖 MIXED-tietokirja

🙏 Vertaistuellisia tapahtumia

📣 Antirasismikoulutukset organisaatioille

🔗 linktr.ee/mixedfinns

Seuraajat: antiracistforum, peaceandwellbeingorg, sun.muudi + 20 muuta

Opetushallitus

poc_lukupiiri

poc_lukupiiri Ihan hetki sitten julkaistiin pari uutta ihanaa lastenkirjaa, jotka halutaan nyt esitellä teillekin! Molemmat teokset sopii kuusivuotiaille ja sitä vanhemmille lukijoille.

Pikkudino Misinuu on kertomus pienestä dinosauruksesta, joka kuoriutuu munasta Misinuu-vuoren luolassa. Kuoriuduttuaan munasta dino on aivan yksin, eikä tiedä itsestään mitään. Yhdessä erilaisten metsän eläinten kanssa Misinuu yrittää löytää äitinsä ja selvittää, kuka ja mikä hän oikein on. Tarina on vähän pitkäkö, mutta sen huumori osui meihin ja kieli on muutenkin ihanan leikkisää.

Poika ja rohkeusloikka jatkaa Jani Toivolan Roni-sarjaa. Tällä kertaa Roni aloittaa uuden harrastuksen, joka aluksi jännittää hurjasti. Yhdessä äidin ja sirkusryhmäläisten kanssa oma rohkeus kuitenkin löytyy. Ja sirkuksessa on myös toinen ruskea lapsi! Kirjan värimaailma on kuin halaus ja tarina yksinkertaisen toimiva.

Kumpaan näistä sä tarttaisit ensin?

Pikkudino Misinuu, Nooshin Shabani ja Anna Helminen (suom. Joonas Maristo)

157 tykkäystä

19. TOUKOKUUTA

*Rasismin **systemisyys***

"En ole rasisti, mutta...

...hyödyn rasismin ja rodullistamisen tuottamista etuoikeuksista ja valta-rakenteista."

**Mitä tulisi tunnistaa
ja purkaa?**

Toiseuttaminen

Sosiaalinen prosessi, jossa yksilöt tai ihmisryhmät, jotka poikkeavat normista, **luokitellaan valtaa pitävän ryhmän toimesta ulkopuolisiksi.**

Tämä tapahtuu määrittelemisen, nimeämisen, identifoimisen ja **ulossulkemisen kautta** sekä ryhmän ominaispiirteinä nähtyjen ominaisuuksien jatkuvana toistamisena.

Lähde: Fem-R

Kuka on "normaali" ihminen?

Millaista on "normaali" elämä?

Valkoisuusnormi

Ei viitata niinkään ihonväriin vaan näkymättömiin sosiaalisiin hierarkioihin ja valtasuhteisiin, jossa länsimaalaisuus ja eurooppalaisuus nähdään yhteiskunnallisia rakenteita määrittelevänä normina. Normatiivisuus tulee esiin vasta, kun siitä poiketaan. Eurosentrisyys on osa valkoisuusnormia.

Lähde: THL

“Tietyt opettajat vaati mua pienryhmään ja erityisluokalle, kun taas mun unelmana oli se, että mä pääsen musaluokalle”, Dimitri kertoo.

Suomessa valkoisuus on normi, joka näkyy kaikkialla. Koulussa opetus ja oppikirjat ovat usein Eurooppa-keskeisiä. Ne sisältävät piilotetun viestin, että eurooppalaisuus on tärkeämpää ja parempaa.

Myös oppikirjojen kuvasto voi antaa hyvin suppean kuvan suomalaisuudesta, kuten Alice huomautti: "Mä en ikinä nähnyt oppikirjoissa ketään, joka ois näyttänyt multa."

<https://www.yhteisetalpsemme.fi/blog/keskustelua-rasismista-nuorten-kanssa/>

Esimerkiksi luennolla opettaja on puhunut afrikkalaisista n-sanalla, eikä kukaan tilanteessa reagoinut asiaan. Rasismia sosiaalisena konstruktiona ei kokemukseni mukaan sen kummemmin kyseenalaisteta tai analysoida.

Omalle valkoisuudelle ja siitä johtuville rakenne- ja näkökulmaeroille ei oikein osata olla kriittisiä. Puhun valkoisuudesta normina, en ihonvärinä.

Luennoitsijat eivät ole puuttuneet muiden opiskelijoiden rasistisiin kommentteihin, jolloin minun on joko puolustauduttava yksin tai oltava hiljaa ja jäätävä epätietoiseksi siitä, ovatko kaikki luennoitsijaa myöten samaa mieltä.

Puheessa tehdään oletuksia siitä, että suomalaiset ovat valkoisia.

Rodullistaminen

Rodullistaminen on **prosessi**, jonka kautta ihmisiin liitetään esimerkiksi ihonvärin tai oletetun etnisen taustan takia **oletuksia, stereotypioita ja ennakkoluuloja**. Nämä kohdistuvat muun muassa ihmisten kykyihin, tapakulttuuriin ja moraaliin.

(Lähde: THL)

Kuka on kansainvälinen osaaja ja kuka maahanmuuttaja?

Kenen kulttuuri on monikulttuurisuutta Suomessa?

Minkälaisia roolimalleja ja esimerkkejä ruskeat ja mustat opiskelijat saavat omalta alaltaan?

Käytöstä ja tekoja saatetaan *kulttuuristaa* ja ihmisiä *maahanmuuttajaistaa*.

Jos opiskelijoiden yksilöllisiä kykyjä ja toiveita ei nähdä eikä kuulla, tämä voi johtaa *rodullistavaan* opinto-ohjaukseen.

Mikroaggressiot

Tahallinen tai tahaton kommentti tai teko, joka vahvistaa ja ylläpitää rasistisia tai muuten syrjiviä stereotyyppioita ja samalla toiseuttaa.

Puhujan harmittomiksi kokemat kysymykset tai kommentit voivat olla niiden kohteeksi joutuvalle loukkaavia ja kasautuvia.

Vähemmistöstressi

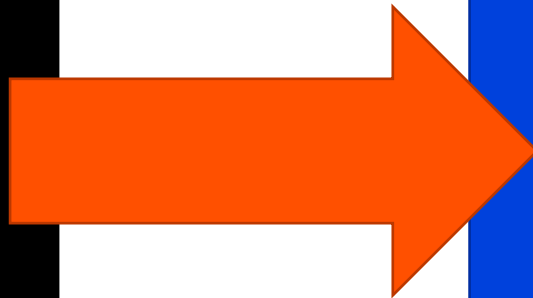
Ylimääräinen kuormitus, joka **syntyy elämän aikana koetuista syrjinnän ja rasismin kokemuksista** tai niiden uusiutumisen pelosta.

Psykologinen ilmiö, jolla kuvataan **vähemmistöstatuksesta johtuvaa kroonista stressitilaa**, joka johtuu koetuista, kasautuneista syrjintäkokemuksista, niiden aiheuttamasta ahdistuksesta ja pelosta, erilaisuuden tunteista ja toiseuden kokemuksista.

(Lähde: FEM-R ja Yhdenvertaisuusvaltuutettu 2020)

Rasismi vaikuttaa hyvinvointiin ja toimintakykyyn

Stereotypiauhka
Mikroaggressio
Vähemmistöstressi

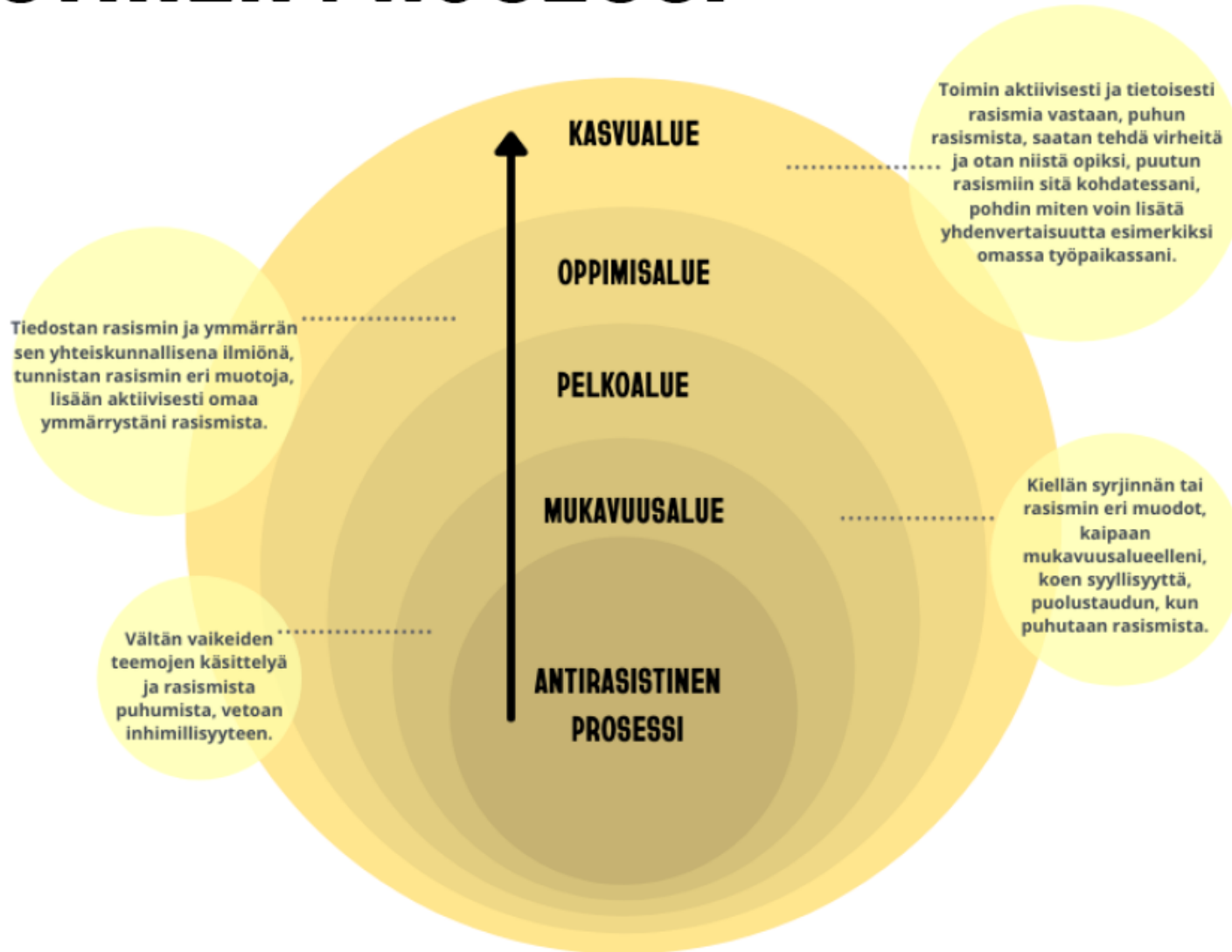

häpeä
itsesyytökset, huonommuuden
kokemus
yhteenkuuluvuuden puute
stressi
ahdistus
masennus
fyysisiä oireita

Katso aiheesta lisää THL:n antirasismikoulutuksessa
[Ferdinand Garoffin puheenvuorossa!](#)

Tutustu MUUDI-hankkeeseen
[Instagramissa!](#)

ANTIRASISTINEN PROSESSI

Representaatio

Viitataan ihmisyhmän mahdollisuuteen tulla kuulluksi ja nähdyksi yhteiskunnassa, esimerkiksi mediassa. Representaatiosta puhuttaessa viitataan myös vähemmistöjen äänen puutteeseen yhteiskunnallisessa päätöksenteossa.

(Lähde: Fem-R)

Ketkä näkyvät tarinoissa ja esimerkeissä?

Ketkä ovat aktiivisia toimijoita?

Kenen kulttuuria ja historiaa opetetaan?

Millaisia samaistumiskohteita tarjotaan bipoc-lapsille (lelut, kirjat)?

Minkälaista normatiivista kuvaa suomalaisuudesta luodaan?

Millaisista tehtävissä bipoc-työntekijöitä on organisaatioissa, kouluissa ja päiväkodeissa ja miten heidät otetaan osaksi työyhteisöä?

Ryhmäporina:

Mitä ajatuksia aihe herätti?

Mitä uutta opit?

Mistä jäi kysyttävää?

Verkkokurssi antirasismista ammattilaisille – tietoa, taitoa, tunnetta

thl.fi/antirasismikoulutus

TURVAPAikka-,
MAAHANMUUTTO- JA
KOTOUTTAMISRAHASTO

Euroopan unionin tuella

Testaa, osaatko toimia antirasistisesti

<https://solidaarisuus.fi/antirasismi/>

Antirasismi nuorisotyössä -opas antaa välineitä rasismin tunnistamiseen sekä siihen puuttumiseen nuorisotyössä

Antirasismi nuorisotyössä

Oppaita antirasismiin toteuttamiseen koulussa

- Allianssi: Antirasistiset periaatteet osaksi nuorisotyötä (2023) <https://nuorisoala.fi/palvelut/yhdenvertaisuus/tunnista-rasismi-ja-ota-antirasistiset-periaatteet-osaksi-nuorisotyota/>
- Armila, Päivi: Antirasismiin perusteet, DigiCampus, verkkoaineisto. <https://digicampus.fi/login/index.php>
- Fem-R: Feministinen ja antirasistinen sanasto. <https://www.fem-r.fi/sanasto/>
- MIXED FINNS RY: Opas antirasistisempaan koulutusjärjestelmään (2022) <https://www.mixedfinns.fi/wp-content/uploads/2022/03/opas-antirasistisempaan-koulutusjarjestelmaan.pdf>
- Opetushallitus: Toiminnallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelu varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa, <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/varhaiskasvatus/varhaiskasvatuksen-tueksi/tasa-arvo-ja-yhdenvertaisuus-varhaiskasvatuksessa-ja-esiopetuksessa>
- OPH Käsitetyöpaja 2019: Shadia Rask (THL), Liban Sheykh (rauhankasvatusinstituutti) ja Michaela Moua (Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimisto) <https://www.oph.fi/fi/tapahtumat/2019/kasitetyopaja-kotoutumispuheen-kaantopuolia-ja-uusia-sanoituksia>
- Rauhankasvatusinstituutti: Kohti syrjimätöntä koulua – Oma oppimispäiväkirjani (2021) <https://rauhankasvatus.fi/kohti-syrjimatonta-koulua/>
- Seta: Meistä – About us (2023) <https://seta.fi/meista/>
- Yhteiset lapsemme ry: Aineistoa opetukseen. <https://www.yhteisetlapsemme.fi/antirasistinen-tyo/aineistoa-opetukseen/>
- Yhteiset lapsemme: Ole rohkea ja reilu, Opas yhdenvertaisuuden käsittelyyn lasten kanssa (2022) <https://www.yhteisetlapsemme.fi/wp-content/uploads/2022/10/OpasYhdenvertaisuudenKasittelyynLastenKanssa.pdf>
- Varava-hanke, Vastaanottava AMK valtakunnallisesti (2022), <https://varava.fi/>

Tutkimuksia ja viranomaisraportteja

- Artemjeff, Panu; Sheikh, Liban (2023): Esiselvitys rakenteellisesta syrjinnästä : Syrjinnän tunnistaminen ja seuraaminen yhteiskunnan eri osa-alueilla, <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/1650233>
- Hummelstedt, Ida, 2022: Acknowledging diversity but reproducing the Other: A critical analysis of Finnish multicultural education, <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/342840>
- Jäske Alice, 2020: "Saanko tuntea itseäni suomalaiseksi?" Suomalaisen koulutusjärjestelmän valkonormatiivisuus mixed-race-identifioituvien näkökulmasta, pro gradu -tutkielma, [https://www.researchgate.net/publication/342231857 Saanko tuntea itseäni suomalaiseksi Suomalaisen koulutusjärjestelmän valkonormatiivisuus mixed-race-identifioituvien näkökulmasta](https://www.researchgate.net/publication/342231857_Saanko_tuntea_itseani_suomalaiseksi_Suomalaisen_koulutusjarjestelman_valkonormatiivisuus_mixed-race-identifioituvien_nakokulmasta)
- Keskinen, Suvij; Seikkula, Minna; Mkwesha, Faith, 2021: Rasismi, valta ja vastarinta- rodullistaminen, valkoisuus ja koloniaalisuus Suomessa, Gaudeamus, <https://media.kirjavalitys.fi/ekirja/9d493f95a71d8086db37dcee8ceb3770dfc66bb3130657b2bff1b728414b0f3d>
- Kurki Tuuli, 2019: Immigrant-ness as (mis)fortune?: Immigrantisation through integration policies and practices in education. <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/294719>, ja OPH:n blogi aiheesta: Saattavatko kotoutumista tukevat palvelut vahvistaa maahanmuuttaneiden syrjäytymistä? [https://www.oph.fi/fi/blogi/saattavatko-kotoutumista-tukevat-palvelut-vahvistaa-maahanmuuttaneiden-syrjäytymistä](https://www.oph.fi/fi/blogi/saattavatko-kotoutumista-tukevat-palvelut-vahvistaa-maahanmuuttaneiden-syrjaytymista)
- Luukkonen, Veera 2021: Antirasistinen pedagogiikka Helsingin varhaiskasvatuksessa, esiopetuksessa ja perusopetuksessa Metropolia Ammattikorkeakoulu Sosiaalialan YAMK Sosiaaliala, Opetusneuvosto <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/703630/Antirasistinen%20pedagogiikka.pdf?sequence=2>

Tutkimuksia ja viranomaisraportteja

- Martin Thrupp, Piia Seppänen Jaakko, Kauko Sonja Kosunen (2023): Finland's Famous Education System, Unvarnished Insights into Finnish Schooling, https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/147005/978_981_19_8241_5.pdf?sequence=1
- Mikander & Hummelstedt-Djedou 2018. Discrimination as a One-Day Performance Critically Reviewing an Anti-racism Day at School. Teoksessa Alemanji, Amikeng A. (toim.): Antiracism Education in and out of Schools. Cham: Palgrave Macmillan. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/310145/Revised_and_language_checked_version_hummelstedt_djedou_mikander.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Mikeng A Alemanji, Heidi Layne, 2015: "Zebra world": The promotion of imperial stereotypes in a children's book, <https://researchportal.helsinki.fi/en/publications/zebra-world-the-promotion-of-imperial-stereotypes-in-a-childrens->
- Oikeusministeriö 2021: Yhdenvertainen Suomi. Valtioneuvoston toimintaohjelma rasismien torjumiseksi ja hyvien väestösuhteiden edistämiseksi. *Oikeusministeriön julkaisuja. Mietintöjä ja lausuntoja 2021:34. Oikeusministeriö.* https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163577/OM_2021_34_ML.pdf
- Rastas, Anna, 2005: Rasismi – oppeja, asenteita, toimintaa ja seurauksia https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/67974/rasismi_oppeja_asenteita_2005.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Ruskeat Tytöt: Podcast: Kaikkien koulu? (2019) <https://www.ruskeattytot.fi/rtmedia/kaikkienkoulu>

Tutkimuksia ja viranomaisraportteja

- Sisäministeriö 2023: Maahanmuuttodialogit: Moniäänistä keskustelua maahanmuuton arjesta ja politiikasta, <https://intermin.fi/julkaisut/julkaisu?pubid=URN:ISBN:978-952-324-951-6>
- Sommier, M., & Roiha, A. (2018). Dealing with Culture in Schools : A Small-Step Approach Towards Anti-racism in Finland. In A. A. Alemanji (Ed.), Antiracism Education In and Out of Schools (pp. 103-124). Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1007/978-3-319-56315-2_5
- Souto, Anna-Mari, 2018: Kannatteleva ohjaus ja etnistyvien koulutus- ja urapolkujen ehkäisy https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/anne-mari-souto_0.pdf
- THL: Ulkomaalaistaustaisten nuorten hyvinvointi tutkimusten ja tilastojen valossa (2023) https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2023/05/Ulkomaalaistaustaisten-nuorten-hyvinvointi-tutkimusten-ja-tilastojen-valossa_FINAL.pdf
- Tuomas Zacheus , Mira Kalalahti, Janne Varjo, Minna Saarinen, Markku Jahnukainen, Marja-Liisa Mäkelä, Joel Kivirauma, 2019: Discrimination, Harassment and Racism in Finnish Secondary Schools <https://journal-njmr.org/articles/abstract/10.2478/njmr-2019-0004/>
- Yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomus eduskunnalle (2022) https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Kertomus/Documents/K_7+2022.pdf
- Yhdenvertaisuusvaltuutettu 2020: Selvitys afrikkalaistaustaisten henkilöiden kokemasta syrjinnästä. <https://syrjinta.fi/-/yhdenvertaisuusvaltuutetun-selvitys-afrikkalaistaustaisille-suomalaisille-rasismi-ja-syrjinta-ovat-arkipaivaa>

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSTYRELSEN

Kiitos

Jäikö kysyttävää tai haluatko antaa palautetta?

Ole yhteydessä anne.kolehmainen@oph.fi

